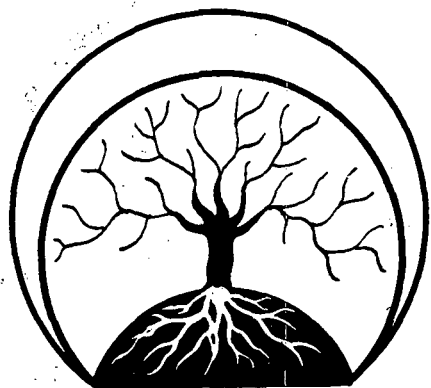

Om het behoud van een biezenland in het Wisselseveen bij Epe

door H. L. Menke

Afdelingen van de K.N.N.V. blijken op allerlei wijzen betrokken te zijn bij natuurbeschermingsaangelegenheden. Vaak als instantie die over de kennis omtrent de waarde van een bedreigd terrein beschikt, soms — zoals de afdeling Doetinchem in Natura van oktober/november 1977 beschreef — als eigenaar van een natuurgebied, soms ook als daadwerkelijk beheerder. Van dit laatste geval is de afdeling Epe-Heerde een voorbeeld. Over het terrein en de lotgevallen daarvan zond de afdeling ons de volgende bijdrage.

Wat er was ...

De oostrand van de Veluwe — de grens tussen hoge en lage gronden — heeft een heel grillig verloop. De heuvelachtige zandgrond reikt hier en daar ver IJsselwaarts, afgewisseld door vlakke, vochtige laagten. Die laagten — waarschijnlijk ontstaan door erosie na de ijstijd — hebben vaak een slechte afwatering, zodat er veenvorming optrad.

Dat veen is overal volledig in cultuur gebracht. De ligging ervan, in de overgangszone tussen stuwwal en IJsseldal met als gevolg vaak de aanwezigheid van stromend water (al zijn de beekjes veelal mensenwerk), maakte ware botanische paradijzen mogelijk. Het Wisselseveen bij Epe bijvoorbeeld was rond de

eeuwwisseling beroemd om zijn rijkdom aan soorten.

In 'Wilde planten', deel III wordt die rijkdom beschreven. Er kwamen soorten voor als malaxis, vetblad, lange zonnedauw, veenmoszegge, veelstengelige waterbies, om maar een kleine greep te doen. Weer andere soorten worden genoemd in een excursierapport van de Ned. Botanische Vereniging van 1890: pilvaren, moeraswolfsklauw, sturmia, dwergvlas.

Ook bij enkele oudere streekbewoners leeft de herinnering aan de vroegere bloemenrijkdom nog. Een hoogbejaarde boerin herinnert zich nog hoe ze als kind bossen witte orchissen en blauwe 'viooltjes' (vetblad) plukte...

Wat er nog is ...

Het Wisselseveen is begin deze eeuw ontgonnen. Het is nu een weidegebied met een rechthoekig net van zandwegen. Een paar kleine stukjes zijn gespaard gebleven. Een ervan, het Paalveen, is aangekocht door het Rijk. Daar groeide tot voor een jaar of tien nog de lange zonnedauw en nu nog moeraszoutgras en galigaan. En op die stukjes, maar ook daarbuiten langs de grens van veen en zand vonden we tot voor kort af en toe nog een enkel polletje beenbreek, wat klokjesgentianen, een paar orchissen. In de bermen van de zandwegen kwam de oorspronkelijke, niet verrijkte grond gaandeweg tot rust en ontstond een milieu waar de welriekende nachtorchis zich nog wist te handhaven en in een steil slootkantje met wat kwel komt zelfs nog steeds het vetblad voor.

Maar ook deze laatste herinneringen aan wat er eens was verdwijnen van lieverlede. De groeiplaatsen in de wegbermen zijn praktisch niet te beschermen en de bermen hebben sterk te lijden van het steeds intensiever gebruik en het onderhoud van de zandwegen. Nog een paar

jaar en dan herinnert niets meer aan de vroegere botanische rijkdom van het Wisselseveen, behalve misschien een paar soorten in het ook al uiterst kwetsbaar tegen een vakantiebedrijf aan gelegen Paalveen. Dat is niet alleen jammer voor de streek, het is ook symptomatisch voor de achteruitgang van de flora van ons land.

Het heeft weinig zin te diskussiëren over de ontginning van grote oppervlakten van wat we nu als uiterst waardevol natuurgebied beschouwen. Maar het is nog niet helemaal nutteloos erop te wijzen dat door bemesting, gebruik van bestrijdingsmiddelen, intensivering en mechanisatie van het onderhoud van wegbermen, oevers, dijktafuds in snel tempo als laatste vluchtplaatsen voor onze inheemse flora verloren gaan.

Het biezenland

Er bleven na de ontginning van het Wisselseveen een paar percelen over, waarvan als gevolg van slechte ontwatering geen goed weiland van te maken was. Ze werden nauwelijks beweid en bemest en min of meer aan hun lot overgelaten.

Een van deze terreintjes kreeg een jaar of tien, twaalf geleden mét een aangrenzend stukje elzenbroek de bestemming natuurgebied. Het was toen nog een 5 hektaren groot. Dit was aanleiding tot een reeks gebeurtenissen die er tenslotte toe leidde dat de afdeling Epe-Heerde het beheer van het terreintje op zich nam. Het begon ermee dat de eigenaar door diepploegen het terrein trachtte te ontwateren. De gemeente zette het werk stop als strijdig met het bestemmingsplan. In het daarop volgend overleg werd de boer bijgestaan door het landbouwschap en de gemeente door Staatsbosbeheer. De waardering van het terrein liep dan ook uiteen van 'dat land met die rot-biezen' tot 'een zeer waardevol restant schraal hooiland'. Er kwam een compromis tot stand waarbij het terrein ongeveer werd gehalveerd.

Het was een van die vele gevallen die de betreffende waarde van de bestemming natuurgebied illustreren.

Een paar jaar later bouwde de eigenaar van de naastliggende grond een ponystal – in strijd met de bestemming natuurreservaat, maar wel met vergunning van de gemeente. De KNNV protesteerde maar het enige gevolg van dit willekeurige beleid was dat vrij onopvallend maar ook onbelemmerd het resterende biezenland nog eens tot een derde werd verkleind.

De KNNV bleef het restant geregeld bezoeken. De boer was niet ongevoelig voor de wetenschappelijke waarde en belooft het laatste stukje niet te ontginnen.

Het terreintje ging intussen achteruit: de pitrus, een storingsindicator begon de overhand te krijgen. Schrale hooilanden zijn tenslotte cultuurland en als je hun waarde wilt behouden moet het beheer waarop hun bestaan berust, worden voortgezet. De boer zag dat ook. Op een

dag kreeg de afdeling een telefoontje van hem, dat de plantjesliefhebbers voor wie hij het terreintje liet liggen, maar moesten zorgen dat het instand bleef.

De KNNV nam de handschoen op. Staatsbosbeheer gaf een beheersadvies waarin de waarde van het terrein nog eens werd onderstreept. Maar om die waarde niet te verliezen moest het wel twee keer per jaar worden gemaaid. Voor de eerste beurt fourneerde in 1977 een cultureel fonds in Epe de middelen; voor de tweede beurt sprongen een paar overheidsdiensten onofficieel bij. Dat waren aardige improvisaties; de afdeling is nu bezig om het beheer voor de toekomst te verzekeren. Uit de ledenkring heeft zich intussen een ploeg vrijwilligers gemeld voor het afvoeren van het hooi en er bestaat goede hoop dat voor de machinekosten van het maaien subsidie te krijgen is.

Lezers zullen zich afvragen wat de

waarde is van een terrein waar de KNNV zoveel moeite voor doet. Dat aspect is een apart artikel waard. We moeten het nu bij een paar korte opmerkingen laten. Het terrein is zeer soortenrijk, maar zeldzaamheden komen er weinig of niet voor. Wel is de vondst die de floristische werkgroep van het Gewest IJsselstreek er een paar jaar geleden deed het vermelden waard: *Padderus* (*Juncus subnodulosus*) die er in een flinke populatie voorkomt is in het binnenland een bijzondere verschijning. Hoofddoel van het beheer is de storings-soorten terug te dringen en de soortenrijkdom te behouden, zo mogelijk te vergroten en misschien de (her-)vestiging mogelijk te maken van enkele van de soorten die eens van het Wisselseveen bij Epe een botanische schatkamer maakten.

adres van de schrijver:

Nieuws van de Natuurhistorische Bibliotheek en de Wetenschappelijke Mededelingen

Weer twee nieuwe uitgaven!

Over de W.M. nr. 122 '*Stinseflora in Nederland*' komen zeer prettige reacties binnen. Ook de schrijvers D. T. E. van der Ploeg en N. T. Jansen ontvingen reeds aanvullingen, waarom ze vroegen.

Nu is er een tweede botanische mededeling verschenen, geschreven door drs. Cl. Carrière en drs. D. van der Werf (Katholieke Universiteit. Botanisch Laboratorium, afd. Geobotanie, Nijmegen). Dit nummer bevat een verslag van een onderzoek gedaan over de '*Plantengroei op knotwilgen en andere geknotte bomen*' (nr. 123).

Vijftig jaar geleden is zo'n zelfde onderzoek uitgevoerd onder leiding van de N.J.N.-er Kees van Steenis (later prof. dr. C. G. G. J. van Steenis). Vele N.J.N.-ers hebben toen knotwilgen onderzocht, in 1925 en 1928 zijn over dit onderzoek vele verslagen verschenen.

Op zes plaatsen in het rivierengebied van de Rijn en Waal hebben twee studenten aan 25 geselecteerde rijen knotbomen, elk uit minstens 25 ex. bestaande, voor hun doctoraal studie een uitvoerig onderzoek gedaan naar het huidige sortiment hogere en lagere planten voorkomend op knotwilgen, -elzen en -populieren. Er zijn 116 soorten hogere planten en 31 soorten blad- en levermos- sen op de 702 knoten gevonden. Natuurlijk zijn de uitkomsten vergeleken met die van 50 jaar geleden.

De W.M. bevat 76 blz. en 3 losse bijlagen en is heel mooi geïllustreerd door André Peerenboom. Door een subsidie kon de prijs vastgesteld worden op f 7,— voor leden en f 8,— voor niet-leden (porto inbegrepen). Na girering op nr. 13028 van het Bureau K.N.N.V. te Hoogwoud volgt p.o. toezending. S.v.p. vermelden wat U wenst!